

MONS

IDEALAN GRAD?

Ideje koje su oblikovale grad i njihova ograničenja

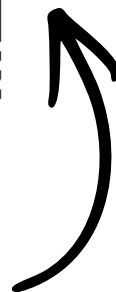

AI-generated

Vođena tura obogaćena digitalnim iskustvima koja će vam pomoći da grad otkrijete na drugačiji način

Skenirajte ovaj QR kod
da biste pristupili audio
verziji ture.

Praktične informacije

Početna tačka

Place du Bastion Vert, Mons, Belgija
(50°26'50.6"N 3°57'01.4"E)

Dužina rute i trajanje

Oko 2 sata i 30 minuta za pešačku rutu dugu
3,5 km

Potreban materijal

Najmanje jedan telefon sa internet vezom na dve
osobe, slušalice i udobna obuća

Rešenja

Rešenja su dostupna u okviru digitalne
aktivnosti ili u pratećem materijalu.

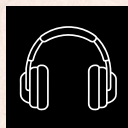

Bezbednost

Uvek obratite pažnju na saobraćaj oko sebe,
naročito kada su trotoari uski

Pratite oznake u
zelenoj boji tokom
cele ture kako biste
pronašli pravi put.

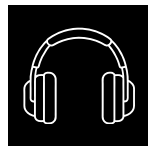
Na svakoj stanici
izaberite da li želite
da pročitate tekst ili
poslušate audio zapis.

Takođe možete skenirati
ovaj QR kod da biste videli
mapu ture, ali samo ako
vam je zaista potrebna!

Novi pogled na grad

Da li ste se ikada zapitali kako bi izgledao vaš idealan grad? Ne samo kako bi izgledao, već i kakav bi bio život u njemu. Da li bi vrveo od energije ili bi bio miran i pun zelenila? Za koga bi bio izgrađen? I koga bi mogao da izostavi?

Gradovi nikada ne nastaju slučajno. Svaka ulica, zgrada i javni prostor rezultat su neke odluke: političke, ekonomske, društvene... Neko je doneo odluku, a neko drugi je morao da živi sa njenom odlukom.

Kroz istoriju su mislioci, arhitekta, lideri i građani sanjali o „savršenom gradu“. Neki od tih snova doneli su nam prelepe trgove i živopisne četvrti. Drugi su nam doneli... pa, katastrofe. Jer je granica između utopije i distopije tanja nego što biste pomislili.

Danas ovde niste kao turista. Ovde ste kao **urbani detektiv**. Tokom naredna dva i po sata, **Mons će biti vaša živa laboratorija**. Na svakoj stanici otkrićete drugačiji aspekt onoga što jedan grad čini dobrim (ili lošim). Arhitektura, inkluzija, moć, priroda, kultura... Ovde ništa nije neutralno.

Zato se, dok budete šetali, zapitajte:

Šta nam govori ovaj ideal?

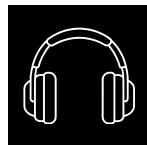
Kome je namenjen i koje stvarnosti nastoji da prikrije?

Vaš idealan grad počinje upravo ovde.

Krenimo!

Stanica 1: Trg Bastion Vert

Kako gradimo prostor za život?

Pre nego što postane turistička destinacija, skup prelepih zgrada ili ekonomski centar, grad je pre svega mesto u kojem ljudi žive. Zato je stanovanje jedan od njegovih najvažnijih temelja.

Sada zamislite da stojite ovde sedamdesetih godina prošlog veka. Umesto domova, uglavnom biste videli napuštene zgrade. Garaže i skladišni prostori postepeno su zamenili svakodnevni život. Mons se tada suočavao sa temeljnim urbanističkim pitanjem: kako vratiti stanovnike i ponovo učiniti ovu četvrt pogodnom za život?

Sa arhitektom Pjerom Farlom, grad je ponudio konkretan odgovor. Čitav blok je srušen i ponovo izgrađen, stvarajući gotovo „selo u gradu“. Umesto velikih, bezličnih stambenih blokova, urbanisti su se opredelili za drugačiju viziju – onu koja je projektovana po meri čoveka.

Pogledajte oko sebe. Koje karakteristike ili posebnosti primećujete u ovom naselju?

Pristupačno

Moderno

Socijalno

Inovativno

Po meri čoveka

Cigla je odabrana zbog svoje pristupačnosti i topline, ali i zato što je stvarala osećaj zajedništva. Zgrade su bile ograničene na deset metara visine, krovovi su imali zajednički oblik obrnutog slova V, stambene jedinice bile su sličnih proporcija, a između zgrada su formirani prolazi za pešake.

U sredini, odmah iza ovih zgrada, nalazi se Trg Grande Pêcherie. Osmišljen je kao mala urbana agora – trg namenjen podsticanju susreta i svakodnevnog društvenog života. I ovaj mali trg, Bastion Vert, prati istu ideju. Nakon više od dvadeset godina rada, oko 600 stanova socijalnog stanovanja omogućilo je povratak stanovnika u ovo naselje.

Danas se ovaj projekat među lokalnim stanovništvom gotovo jednoglasno smatra uspešnim. Nije samo obezbedio novo pristupačno stanovanje, već je naselju vratio njegov duh.

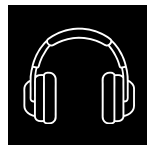
Ostrvo Messine podseća nas da način na koji projektujemo stanovanje oblikuje način na koji se ljudi susreću, kreću i osećaju kao kod kuće. I danas gradovi i pojedinci istražuju nove modele stanovanja – od stambenih zadruga do eko-sela – postavljajući isto pitanje: kakav oblik stanovanja neko mesto čini ne samo funkcionalnim, već i zaista prijatnim za život?

Naša sledeća stanica nije daleko. Jednostavno krenite prema velikom crvenom zidu sa stepenicama, koji se nalazi sa druge strane ulice.

Stanica 2: Viseća bašta

Zeleni grad

Pre nego što nastavite, zatvorite oči na 20 sekundi i podelite šta čujete.

Da li ste čuli automobile? Glasove? Ili nešto drugo? Možda pticu? Sada pogledajte gore. Vidite li drveće koje se nadvija preko vrha crvenog zida? Tamo se krije bašta, uzdignuta iznad ulice, iznad buke i užurbanosti gradskog života. Nalazi se upravo tamo – na krovu vojne zgrade koja stoji još od početka 19. veka.

A da li osećate miris? Miris hleba koji dolazi iz stare vojne pekare, izgrađene da prehrani vojnike? Bila je funkcionalna, bez ukrasa – zgrada koju gotovo niko nije ni primećivao. Više od jednog veka služila je vojsci. Zatim su, u maju 1940. godine, nemačke trupe ušle u Belgiju, vojska je otišla, a peći su se ugatile.

Margerit, koja živi u ovom naselju od 1971. godine, slušala je priče svojih svekra i svekrve: tokom rata ljudi su već tada na tom krovu uzgajali povrće. Kasnije, 1998. godine, krov je pretvoren u dečje igralište, ali je oprema vremenom zastarela i postala nebezbedna.

Kapije su zato jednostavno zatvorene.

Moglo je da ostane baš takvo – skriveno i zaboravljeno. Ali kada je Mons 2015. godine postao Evropska prestonica kulture, odlučeno je da se Viseća bašta obnovi. Bila je otvorena svakog dana, a građani su je sa oduševljenjem prihvatili. Postala je pravi hit. Međutim, bilo je planirano da postoji samo godinu dana...

Ali ovaj „magični zeleni kutak“ postao je previše važan lokalnoj zajednici da bi nestao. Zato su građani preuzeli brigu o bašti i sami počeli da njome upravljaju. Upravo zato, ako ste malopre pokušali da otvorite kapiju, verovatno niste uspeali – bašta je otvorena samo nedeljom, a o njoj u potpunosti brinu volonteri. Ali ne brinite, mi poznajemo nekoga ko ima ključ. Ako ga pronađete, dozvoliće vam da zavirite unutra.

Skenirajte QR kod i pomoću baterijske lampe pronađite ključ. Kada ga pronađete, dodirnite ga da biste pristupili bašti (a zatim sačekajte nekoliko trenutaka da se sadržaj učita).

Ovaj skriveni vrt na krovu pruža uvid u mnogo veći izazov – kako gust i istorijski grad učiniti istinski zelenim. Ovde nema dovoljno prostora da se jednostavno zasadi šuma ili napravi ogroman park u centru grada. Zato Mons razvija različite pristupe tom izazovu.

Pre nego što krenete ka sledećoj stanici, skenirajte QR kod ako želite da saznate kako Mons nastoji da postane zeleniji.

Okrenuti ka Visećoj bašti, pratite ulicu sa svoje desne strane. Hodajte do kraja Trga Nervienne, a zatim skrenite levo. Sa desne strane ugledaćete žutu zgradu.

Stanica 3: Javno kupatilo i tuševi

Čist grad

Kada ste poslednji put razmišljali o čistoći? Smrdljive ulice, smeće po trotoarima, pseći izmet – svi smo se susreli sa takvim neprijatnostima u nekim gradovima. A šta je sa ličnom higijenom? Da li je ona oduvek bila privatna stvar?

Ispred vas se nalazi zgrada iz 1908. godine koja daje odgovor na to pitanje.

Nekada je ovde bilo javno kupatilo i tuševi u Monsu. Mesto na koje su radničke porodice dolazile da se okupaju. Da li je to bio čin velikodušnosti grada? Pa... ne baš. Računica je bila jednostavna: čist radnik je zdrav i produktivan radnik. A čisto naselje štiti i bogatije stanovnike koji u njemu žive.

To je bilo doba higijenizma, pokreta koji se krajem 19. veka proširio evropskim gradovima, zasnovanog na jednoj ideji: društvo se može kontrolisati kontrolom njegove čistoće. Ne samo fizičke čistoće, već i društvene i urbane čistoće. Mons je čak u blizini izgradio i čitav Pokrajinski institut za higijenu i bakteriologiju. Možete ga videti malo dalje, sa druge strane bulevara – to je druga žuta zgrada.

Zagonetka: Na fasadi te zgrade možete pročitati imena različitih naučnika. Šta im je zajedničko?

Svi su postali poznati po nečemu paradoksalnom: što su bili uspješniji, to su ih ljudi manje primećivali.

Kojom vrstom medicine su se bavili?

Zapravo, da li ste znali da je najradikalniji čin „čišćenja“ grada otišao mnogo dalje od sapuna...?

Ako pažljivo pogledate mapu Monsa, pronaći ćete ulicu Rue du Rivage („Obalska ulica“). Zašto taj naziv? Zato što je reka La Trouille nekada tekla pravo kroz srce Monsa. Pokretala je mlinove, hranila bašte i oblikovala čitava naselja. Manastiri, bolnice, plemićke rezidencije – sve je bilo izgrađeno oko nje. La Trouille je bila ovaj deo grada.

Ali je i plavila. Zaudarala je. Ljudi, uključujući i vojnu bolnicu u ulici Rue de Bouzanton, koristili su je za odlaganje otpada. Zato su 1872. godine gradske elite odlučile da celu reku preusmere južno od grada. La Trouille je nestala iz Monsa.

Ostala su samo neka imena ulica, poput Rue de la Trouille, kao ožiljak.

Grad je odlučio da je reka nepraktična.
Pa ju je izbrisao.

A da li se sećate napuštenih kuća sa naše prve stanice? Nisu bile napuštene slučajno. Kada je reka izmeštena iz centra grada, zajedno sa njom bili su potisnuti i zanatlije čiji su životi zavisili od njenih voda...

Ova priča nije samo deo prošlosti. Gradovi se i danas preoblikuju uklanjanjem onoga što deluje neuredno, prljavo, nepraktično ili jednostavno neprijatno za pogled.

To nas dovodi do važnog pitanja: **kada grad odluči da „počisti stvari“, kome je to zapravo namenjeno?**

Jer čistoća nikada nije bila samo pitanje prljavštine.

Izazov za urbanog detektiva

Držite oči širom otvorene dok danas šetate Monsom. Na uglovima pojedinih zgrada možete uočiti jedno od najdomišljatijih rešenja za održavanje ulične higijene iz 19. veka – „empêche-pipi“. Doslovno, „sprečavač mokrenja“ – mala zakošena konstrukcija sa vrlo posebnom namenom: da sve što usmerite ka zidu završi nazad kod vas.

Jednostavno, ali efikasno.

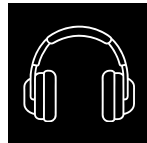
U Monsu ih i danas postoji između 40 i 50, a već više od jednog veka tiho obavljaju svoju funkciju.

Vratite se istim putem kojim ste došli i zaustavite se na Trgu Nervienne, kroz koji ste upravo prošli.

Stanica 4: Trg Nervienne

Kakvo mesto pripada siromaštvu? (1)

Nalazite se u južnom delu Monsa. Pogledajte oko sebe. Kakav utisak na vas ostavlja ovo naselje? Deluje li bogato ili skromno?

A ova velika crvena zgrada – šta mislite, čemu služi?

Možda će vas odgovor iznenaditi... Još uvek se nalazimo u četvrti Messines, „donjem gradu“ u svakom smislu te reči.

Ona se prostire ispod brda na kojem se nalaze najlepši delovi grada i centri moći. Nekada je kroz nju tekla reka La Trouille, a upravo ovde bili su smešteni zanati neprijatnih mirisa i živelo je siromašnije stanovništvo.

Ovo mesto je dugo bilo povezano i sa brigom o ljudima i dobrotvornim radom. U blizini je Kongregacija sestara za pomoć siromašnima, koja već generacijama pruža podršku starijim i ugroženim osobama.

A zgrada ispred nas? Tokom vremena bila je sirotište, prihvatilište, a od 2024. godine u njoj se nalazi CPAS – Javni centar za socijalnu zaštitu, mesto gde ljudi kojima je potrebna pomoć mogu da je zatraže.

U prošlosti je deo ovih službi bio poznat kao „Bureau de la Bienfaisance“ – gradska Kancelarija za dobrotvornu pomoć, koja se nalazila bliže istorijskom centru grada. Zvanično, preseljenje u ovu prelepu zgradu trebalo je da „obezbedi veće dostojanstvo zaposlenima i korisnicima usluga“.

Ali šta vi mislite?

Više dostojanstva ili skriveno siromaštvo?

Pre nego što krenete dalje, pažljivo pogledajte ovaj nedavno obnovljeni trg. Dobro ga zapamtite – kasnije će vam ponovo zatrebati.

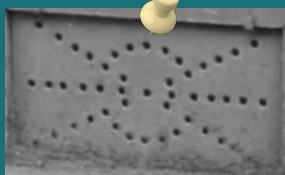

Da li vam deluje prijatno i gostoljubivo? Da li biste ovde zastali da sednete, razgovarate, provedete neko vreme ili se jednostavno ispružite i uživate na belgijskom suncu?

Izazov za urbanog detektiva

Dok budete išli ka sledećoj stanici, pažljivo posmatrajte okolinu i pokušajte da prvi uočite ovo.

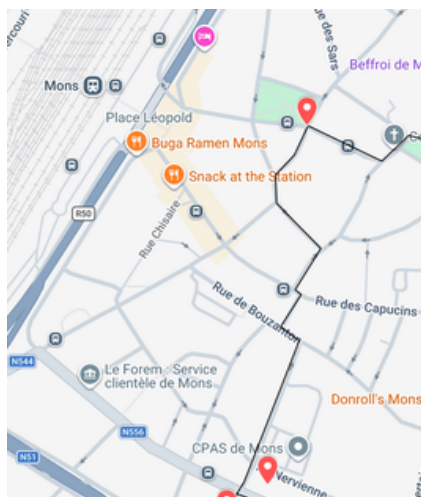

Koje je boje?

Kada ga pronađete, znaćete da hodate upravo putem kojim je nekada kroz grad tekla reka La Trouille.

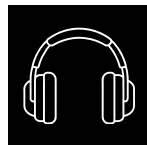

Put do sledeće stanice je nešto duži. Krenite ulicom koja prolazi uz crvenu zgradu (CPAS), sa njene leve strane kada ste okrenuti ka njoj. Zatim pratite ovu mapu.

Stanica 4': Trg Franklina Ruzvelta

Kakvo mesto pripada siromaštvu? (2)

Niz ovu ulicu možete videti novu železničku stanicu koju je projektovao poznati španski arhitekta Santiago Kalatrava. Izgradnja je počela 2010. godine i trebalo je da bude završena do 2015. Međutim, radovi su trajali mnogo duže nego što je planirano, pa je stanica svečano otvorena tek... 2025. godine.

Najpre pogledajte zgradu spolja.

Zatim skenirajte QR kod da biste stekli predstavu o tome kako su izgledale prethodne železničke stanice i kako izgleda sadašnja iznutra.

Možda ste već bili tamo, ali da li ste ikada zaista odvojili vreme da je pažljivo pogledate dok ste žurili na voz?

Šta mislite o njoj?
Podelite svoje prve utiske sa grupom.

Mišljenja o ovoj železničkoj stanici veoma su podeljena. Da li je moderna, skladna i arhitektonski upečatljiva ili potpuno neprikladna za jedan srednjovekovni grad, preskupa, izgrađena sa velikim zakašnjenjem i nepraktična?

Na ovo pitanje ne postoji objektivni odgovor, ali jedno je sigurno – ova železnička stanica deli mišljenja na mnogo načina...

Hajde da uradimo jednu kratku vežbu i pokušamo da sagledamo stvari iz drugačije perspektive. Zamislite da ste osoba bez doma.

Hladno je, pada kiša i večeras nemate gde da odete. Prvo mesto koje vam pada na pamet jeste železnička stanica. Ulazite u glavni hol i osvrćete se oko sebe. Kako se osećate?

To verovatno nije slučajnost. Ovakav pristup čak ima i svoj naziv: neprijateljska arhitektura.

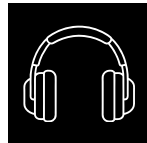
Pojedina urbanistička rešenja namerno su osmišljena tako da određene ljude – najčešće osobe bez doma – učine što neudobnijim kako bi ih podstakla da odu.

A to se ne završava na vratima železničke stanice. Zadržite te „nove naočare“ dok budete šetali centrom Monsa i počecete da ih primećujete svuda oko sebe. Zakrivljene i kratke klupe koje se (ponegde) nalaze na Grand Place-u. Mali broj klupa u blizini prodavnica i ovde, ispred Kolegijalne crkve. Konstrukcije koje sprečavaju zadržavanje osoba bez doma na zgradama, a koje ponekad postavljaju čak i sami građani, kao što je slučaj ispred umetničke galerije u ulici Rue d'Havré.

Ovo se prilično razlikuje od onoga što ste videli na Trgu Nervienne, van centra grada, zar ne?

➔ **Za one koji žele da saznaju više... (opciono)**

I to prevazilazi pitanje urbanog mobilijara i zgrada. Svi ovi detalji deo su šireg procesa koji već godinama oblikuje Mons.

U gradu se osećaj nesigurnosti često pominje u javnim raspravama, a mnogi lokalni političari ovaj problem povezuju sa prisustvom osoba bez doma u centru grada.

Zbog toga su tokom godina uvedene različite mere za uređivanje javnog prostora i jačanje osećaja bezbednosti. U praksi, to može dovesti do toga da se osobe bez doma podstiču da napuste centralne delove grada.

UREDBA O „UZNEMIRAVAJUĆEM PONAŠANJU“

2014: U centru Monsa uspostavljena je posebna zona u kojoj policija može da interveniše u svakom trenutku, udalji osobe koje remete javni red i sprovede administrativna privođenja.

Zvanično, mera je bila usmerena na „agresivno prosjačenje“.

IZNENAĐUJUĆA PITANJA

2017: Služba za prevenciju grada Monsa sprovela je anketu o bezbednosti u prodavnicama u centru grada.

Prodavce su iznenadila neka od postavljenih pitanja:

- Da li se zbog prisustva osoba bez doma osećate nesigurno?
- Da li su vam osobe bez doma ikada smetale?

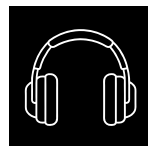
A vi...

Kada biste mogli da osmislite idealan grad, koje biste aspekte urbanog života stavili u njegovo središte... a koje biste sklonili iz vidokruga?

Može li idealan grad da postoji, a da pritom ništa ne skriva?

Sada prođite iza Kolegijalne crkve Svete Valtrude i nastavite uz ulicu. Zaustavite se kada budete mogli istovremeno da vidite i crkvu i zvonik.

Stanica 5: Panorama moći

Izgradnja idealnog grada odozgo – simboli moći i sukobljeni ideali

Pogledajte gore. Odavde možete videti tri građevine koje vekovima oblikuju identitet Monsa: Kolegijalnu crkvu Svete Valtrude, Zvonik i brdo na kojem se nekada nalazio Dvorac grofova. Tri znamenitosti, nastale u različitim epohama, ali sa istom težnjom – da dosegnu nebo. I nijedna od njih nije izgrađena slučajno.

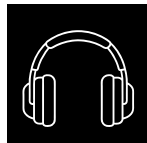
Skenirajte QR kod da biste otkrili priču koja stoji iza ovih znamenitosti Monsa. Saznajte kako one predstavljaju različite, međusobno suprotstavljene vizije idealnog grada. Otključajte svako novo poglavlje odgovarajući na postavljeno pitanje.

Nastavite kratko duž parka ulicom Rue de la Poterie. Skrenite u prvu malu ulicu sa desne strane, a na njenom kraju skrenite levo. Nastavite pravo dok ne ugledate šareni popločani deo ulice.

Stanica 6: Ulica Rue des Fripiers

Grad koji stvaraju građani

Pre nekoliko minuta gledali smo nagore. Sada odvojite trenutak da pogledate nadole. 30.000 kaldrmisanih kamenova, od kojih je svaki ručno oslikan. Ova ulica našla se na naslovnoj strani knjige o najfotogeničnijim mestima u Belgiji. Mogli biste pomisliti da je reč o pažljivo isplaniranom projektu grada – odobrenom od strane komisija, finansiranom iz gradskog budžeta i realizovanom od strane izvođača radova... Ali nije.

Sve je počelo jednom ženom i jednim problemom. Godine 2019, zgrada preko puta upravo je bila obnovljena, ostavljajući Rue des Fripiers uskom, prljavom i blatnjavom. Fransoaz Šarlije, bivša nastavnica, umetnica i vlasnica umetničke galerije „Les Sentiers de Charly“ (koju možete videti malo dalje), pogledala je tu gotovo zaboravljenu ulicu očima umetnice. Šta ako bi sama pokušala da promeni situaciju? Šta ako bi... umetnošću unela radost?

Nije čekala da grad reaguje. Njena jedina molba opštini bila je da očisti kaldrmu. Jedna kompanija donirala je boju, a sponzor je obezbeđen zahvaljujući njenoj ličnoj mreži poznanstava. I tako se jednog prolećnog jutra pojavila sa četvoro prijatelja i četkicama u rukama, spremna da oslika celu ulicu.

Za samo nekoliko dana dogodilo se nešto neočekivano. Vest se brzo proširila. Komšije su počele da dolaze. Potpuni stranci pitali su da li mogu da uzmu četkicu. Ono što je trebalo da bude mali projekat među prijateljima preraslo je u inicijativu čitavog kraja. Slikali su tri meseca, uključujući i večernje akcije.

Nije uvek bilo lako. Neki vlasnici lokala u ulici u početku su bili nepoverljivi. Drugi su imali vrlo precizne zahteve:

„Samo linije koje su paralelne sa fasadama!“

Uskladiti svačije ideje, a pritom sačuvati jedinstven izgled ulice, bio je poseban izazov.

Ali pogledajte je danas. Stanovnici su se vratili ulici koju su ranije izbegavali. Počeli su da dolaze turisti sa telefonima u rukama. Druge ulice poželele su da preuzmu ovu ideju. A ljudi koji su tog proleća uzeli četkicu i danas se vraćaju da pokažu „svoj kamen kaldrme“.

Jedna jedina ideja pretvorila je zaboravljenu sporednu ulicu u mesto za koje se ljudi osećaju vezano. Mesto koje je, na mali, ali stvaran način – njihovo.

Jer gradove ne grade samo arhitekta i izabrani predstavnici vlasti. Ponekad je dovoljna samo jedna osoba koja pogleda nešto što je narušeno i odluči da to učini boljim.

Zanima vas kako je izgledalo dok su građani oslikavali ulicu?

Skenirajte QR kod i pogledajte galeriju fotografija.

Za razmišljanje

Oslikano je 30.000 kamenova kaldrme...

Broj koji niko nije znao kada su započeli projekat. Čak i sama Fransoaz priznaje: da su to znali od samog početka, možda nikada ne bi ni krenuli.

Ponekad se najveće stvari ostvare upravo zato što ih niko na početku nije pokušao izračunati. Zato što se neko usudio da sanja o tome kakva bi jedna ulica ili grad mogli da budu. A kada jednom napravite prvi korak, shvatite da prepreke kojih ste se plašili nikada nisu bile onoliko velike koliko su izgledale.

Grad je mnogo otvoreniji za promene nego što mislite. Potreban je samo neko ko je spreman da ga zamisli drugačijim.

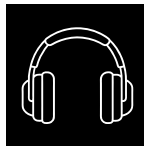
Kada biste mogli da pokrenete jednu inicijativu kako biste unapredili svoj grad, šta bi to bilo i zašto?

Skenirajte QR kod i podelite svoj odgovor na digitalnom zidu.

Vratite se na glavnu ulicu (Rue de la Chaussée) i nastavite pravo sve dok ne dođete do raskrsnice na kojoj morate da skrenete. Tada skrenite u ulicu sa leve strane. Tako ćete stići do glavnog gradskog trga.

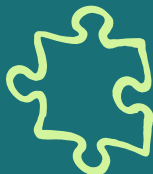

Izazov za urbanog detektiva – Mobilnost

Zanima vas kako je Grand Place nekada izgledao? Onda pokušajte da rešite ovu slagalicu za manje od jednog minuta.

Najpre dodirnite deo koji želite da pomerite, a zatim mesto na koje treba da ga postavite.

Srećno!

Mobilnost u centru grada značajno se promenila tokom vremena, pa su mnoge ulice danas namenjene isključivo pešacima.

Kao što možete videti, Grand Place više nije parking, ali trg i dalje preseca jedna saobraćajnica. Ipak, ideja da trg u potpunosti postane pešačka zona često se nalazi na dnevnom redu.

Možda će jednog dana današnji izgled Grand Place-a, sa putem koji ga preseca, postati samo uspomena iz prošlosti.

Pređite preko trga Grand Place i krenite ulicom sa desne strane (Rue du Miroir). Na kraju ulice skrenite levo i zaustavite se ispred spomenika, pored crkve.

Stanica 7: Spomenik Leopoldu II

Kakav odnos imamo prema prošlosti?

Ispred vas stoji čovek isklesan u kamenu. Uspravan, zagledan pravo ispred sebe, gotovo opuštenog držanja, kao da je oduvek pripadao ovom mestu.

Leopold II. Kralj Belgijanaca od 1865. do 1909. godine, a decenijama i lični „vlasnik“ (kako je sam sebe nazivao) Slobodne Države Kongo – afričke teritorije približno osamdeset puta veće od Belgije.

Na toj teritoriji živeli su milioni ljudi čija je zemlja eksploatisana, čija su tela sakaćena i čiji su životi uništavani u ime profita. Procenjuje se da je tokom njegove vladavine u Slobodnoj Državi Kongo stradalo čak 10 miliona ljudi.

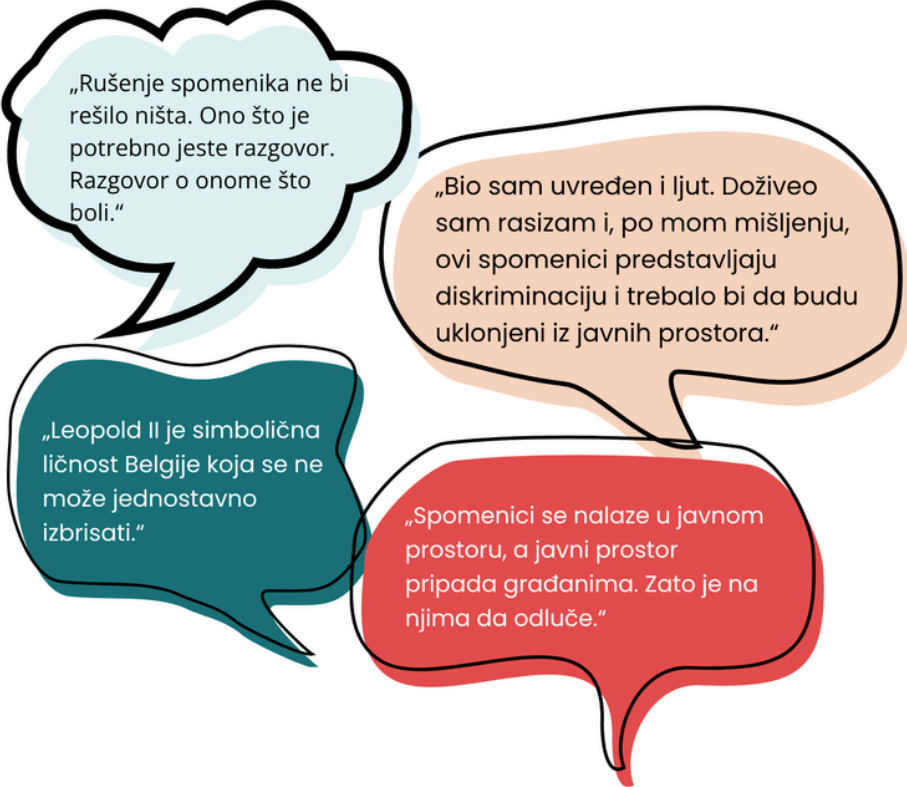
To predstavlja jedno od najmračnijih poglavlja evropske kolonijalne istorije.

Pa ipak, ovaj spomenik je i dalje ovde. U samom centru Monsa.

Ne slažu se svi oko toga šta bi sa njim trebalo učiniti. Pročitajte (stvarna) svedočenja različitih stanovnika i podelite svoje mišljenje sa grupom.

„Rušenje spomenika ne bi rešilo ništa. Ono što je potrebno jeste razgovor. Razgovor o onome što boli.“

„Bio sam uvređen i ljut. Doživeo sam rasizam i, po mom mišljenju, ovi spomenici predstavljaju diskriminaciju i trebalo bi da budu uklonjeni iz javnih prostora.“

„Leopold II je simbolična ličnost Belgije koja se ne može jednostavno izbrisati.“

„Spomenici se nalaze u javnom prostoru, a javni prostor pripada građanima. Zato je na njima da odluče.“

Na drugim mestima u gradu promene su već počele. Na samo nekoliko stotina metara odavde, na UMONS-u, jedna studentkinja, predstavница studenata afričkog porekla na Univerzitetu, pokrenula je 2020. godine peticiju za uklanjanje biste Leopolda iz jedne univerzitetske zgrade – i uspela je. Nekoliko ljudi, jedna ideja, jedan građanski čin – i javni prostor se promenio.

➔ Za one koji žele da saznaju više... (opciono)

1. januar 1972. Rudnik uglja Terre zatvara svoja vrata. Time se završava jedno razdoblje u istoriji Borinagea.

2006. godine, Tour Vedette (dimnjak nekadašnjeg rudnika u Boussuu, u široj oblasti oko Monsa) srušila je vojska. Tvrdilo se da je to jeftinije od njegovog održavanja.

Ali za ljude koji su živeli u tom kraju, taj dimnjak predstavljao je mnogo više. Otkrijte njihova svedočenja.

„Predstavljao je mog oca, koji je radio u rudniku.“

„To više nije život kakav smo ovde nekada imali. Nema više aktivnosti, nema više prodavnica, a sada nema više ni dimnjaka. Bio je moj orijentir.“
– Andelo, koji je tu živeo 37 godina.

„Tužno je što nismo sačuvali tu privilegiju. Imali smo priliku da sačuvamo uspomenu koju više nikada nećemo moći da vratimo.“

Dva objekta. Dve potpuno različite sudbine. Jedan je bolan jer je ostao. Drugi je bolan jer je nestao.

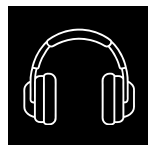
Zato se postavlja pravo pitanje: ko odlučuje čega će se jedan grad sećati? I u čije ime?

Krenite uz ulicu koja prolazi pored crkve, a zatim skrenite desno u ulicu Rue de Nimy. Zaustavite se nekoliko metara dalje, ispred zgrade u obliku slova U, koja će se nalaziti sa vaše leve strane.

Stanica 8: Sudovi

Kakvo mesto pripada pravdi?

Sada se nalazite ispred Palate pravde u Monsu.

Verovatno ste već pretpostavili – pravda će biti u središtu ove stanice. Sa vaše leve strane nalazi se prvobitna zgrada suda, izgrađena 1848. godine. Sa druge strane ulice nalazi se njen dograđeni deo iz 2005. godine. Stilovi ove dve zgrade prilično se razlikuju, zar ne?

Pogledajte desno. „Stakleni omotač preko čelične konstrukcije“, kako se ova građevina često opisuje. Taj stakleni omotač istovremeno nadograđuje zaštićenu istorijsku fasadu i jasno se izdvaja od nje.

Skenirajte QR kod,
pogledajte pitanje na kartici
br. 1 i podelite svoj odgovor.

Ova stanica ima dva dela. Nastavite pravo i skrenite u drugu ulicu sa desne strane. Na kraju ulice skrenite levo, a zatim odmah desno. Nastavite još nekoliko metara i zaustavite se ispred kapije sa vaše leve strane.

Ovaj novi kompleks pravosudnih institucija, izgrađen između 2003. i 2007. godine, okupio je pod jednim krovom većinu pravosudnih ustanova Monsa, u samom centru grada.

Obratite pažnju na detalje. Glavna fasada okrenuta je prema Rue des Droits de l'Homme (Ulici ljudskih prava). Dva ulazna paviljona od crvene cigle ostaci su nekadašnjih vojnih kasarni. Porotni sud smešten je u kuli projektovanoj tako da podseća na obližnju Tour Valenciennoise.

Unutar zgrade, glavna sudnica dobija prirodnu svetlost zahvaljujući domišljatom sistemu ogledala koja je reflektuju sa plafona – elegantnom simbolu istine i jasnoće.

Dodirnite desnu stranu kartice br. 1 – ili prevucite prstom – da biste otvorili karticu br. 2 i odgovorili na postavljena pitanja.

Još jedan simbol pravde jeste zatvor u Monsu.

Nekada se nalazio na vrhu brda, u nekadašnjem Dvorcu grofova (a ranije smo videli koliko je simbolično bilo upravo to mesto).

Kasnije je premešten na sever grada, unutar gradskih zidina.

Danas, zbog prenatrpanosti zatvora i lošeg stanja stare zgrade, zvanično je planirano njegovo novo preseljenje – na obod grada, u Obourg.

Zanimljivo je da su, za razliku od zatvora, sve pravosudne institucije objedinjene i vraćene u sam centar grada.

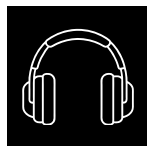

Pogledajte karticu br. 3 i odgovorite na postavljena pitanja. Kada završite, okupite se u manje grupe i zajednički odgovorite na pitanja sa kartice br. 4.

**Na sledećoj raskrsnici skrenite levo.
Zaustavite se ispred murala.**

Stanica 9: Rue des Arbalestriers – mural umetnika Ufocinque

Otvoren grad

Pogledajte ovaj mural. Šta mislite, šta se nekada nalazilo na ovom mestu? Umetnik Ufocinque ostavio vam je jedan trag... A šta se ovde nalazi danas?

Upravo sada stojite na mestu gde se nekada završavao Mons. Na liniji na kojoj je grad nekada poručivao: „Dalje odavde ne pripadaš.“ Jer tokom većeg dela svoje istorije, Mons je bio grad opasan zidinama.

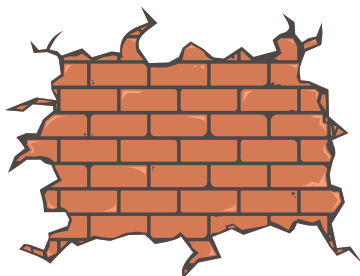
Zamislite to na trenutak. Masivne zidine. Gradske kapije koje se zatvaraju noću. Stražari koji odlučuju ko može da uđe, a ko mora da ostane napolju. Vekovima je Mons bio utvrđeni grad. Bezbednost je značila razdvajanje. Idealan grad bio je – zaštićen grad.

Međutim, do 18. veka Mons je počeo da se guši. Previše ljudi unutar zidina, loši sanitarni uslovi i ograničen prostor za kretanje. Zidine koje su nekada štatile grad sada su ga sputavale.

Car Josif II naredio je njihovo rušenje. Ne zato što je grad postao bezbedniji, već zato što se promenila sama predstava o idealnom gradu. Zdravlje, mobilnost i mogućnost širenja postali su važniji od odbrane.

Zidine su nestale, ali njihov trag nikada nije u potpunosti iščezao. Bulevari koji danas okružuju Mons gotovo u potpunosti prate trasu nekadašnjih bedema.

Granica je ostala – samo je promenila svoj oblik.

Mons je odjednom dobio prostor da prodiše. Duž novih bulevara počele su da niču škole, bolnice, infrastruktura i elegantne stambene zgrade. Grad je zakoračio u moderno doba.

Otvaranje grada nastavilo se i razvojem područja Grand Prés – svojevrsnog „grada izvan grada“. Železnička stanica postala je most između istorijskog centra i novog urbanog prostora, u kojem se danas nalaze tržni centar, kongresni prostori, laboratorije i brojni drugi sadržaji.

Skenirajte QR kod kako biste pogledali vremensku liniju razvoja grada i stekli bolji uvid u njegovu evoluciju. Nakon toga proverite svoje znanje rešavanjem kratkog kviza!

Uprkos brojnim prednostima, ovakav razvoj otvara i važna pitanja. Jer otvaranje grada istovremeno menja njegovu ravnotežu.

Kako se aktivnosti postepeno premeštaju ka periferiji, istorijski centar se menja. Male lokalne prodavnice polako nestaju, a na njihovom mestu sve češće dolaze veliki brendovi i trgovački lanci.

U Monsu mnogi stanovnici i danas sa nostalgijom govore o „Passage du Centre“, nekada živopisnoj galeriji ispunjenoj bioskopima, kafićima, restoranima i prodavnicama, koja je zatvorena 2020. godine.

Grad nastavlja da raste, ali ponekad se čini da njegovo srce kuca nešto tiše.

A ideja „otvorenog“ grada prevazilazi njegove fizičke granice. Mons privlači sve veći broj posetilaca, naročito otkako je 2015. godine postao Evropska prestonica kulture. Međutim, ovaj uspeh sa sobom nosi i jedno pitanje koje postavljaju pojedini stanovnici...

Doudou (lokalna folklorna manifestacija), nekada događaj koji ste kao dete doživljavali sa porodicom, okruženi komšijama i poznatim licima, postepeno je postao nezaobilazna turistička atrakcija (iako i dalje ima važnu ulogu u oblikovanju lokalnog identiteta).

Grad se, dakle, otvara kako bi disao, primao nove ljude i razvijao se. Ali svako novo otvaranje pomalo menja njegov identitet.

Mons, kao i mnogi gradovi danas, uči da živi između sećanja i promena. Svaka ulica kojom prolazite nekada je bila granica, a svaka tradicija neprestano se menja.

Možda idealan grad nije ni potpuno zatvoren ni potpuno otvoren, već onaj koji se neprestano iznova osmišljava, a pritom ne zaboravlja odakle potiče.

Kada se mural bude nalazio ispred vas, skrenite desno i nastavite ulicom Rue des Arbalestriers. Skrenite kod kule Tour Valencienne i pređite preko trga. Zatim skrenite levo, uđite u prvu ulicu sa desne strane, a potom ponovo skrenite levo.

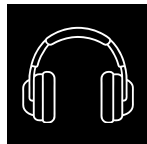
Izazov za urbanog detektiva

Dok budete išli ka sledećoj stanici, pronađite još dve osobe iz grupe i razgovarajte o sledećim pitanjima:

- 1) U vašem idealnom gradu, da li uopšte postoji granica? Ako postoji, kakvog je oblika? Zid, park, bulevar ili možda ništa? Zašto ste odabrali baš to?
- 2) Šta razlike u vašim odgovorima otkrivaju o tome kako svako od vas doživljava bezbednost, slobodu i osećaj pripadnosti?

Stanica 10: Mundaneum

Grad zajedničkog znanja

Tokom ove ture pozivani ste da zamišljate svoj idealan grad. Pre više od jednog veka, Pol Otle i Anri La Fonten, osnivači Mundaneuma, koji se nalazi upravo ispred vas, već su imali veoma jasnu predstavu o tome kako bi odgovorili na to pitanje.

Njihov san

Prikupiti, klasifikovati i deliti celokupno znanje čovečanstva kako bi se izgradili međusobno razumevanje i, na kraju, svetski mir.

Možda zvuči ambiciozno, ali upravo ih je ta ideja dovela do stvaranja klasifikacionog sistema koji se i danas koristi u bibliotekama.

Istovremeno su sastavili i prvi „papirni internet“ na svetu – milione arhivskih kartica koje su objedinjavale znanje iz svih krajeva sveta.

Otle je sanjao da se svetski mir može postići kroz znanje, a jedan od ključnih koraka ka tom cilju bilo je stvaranje grada posvećenog toj ideji – „Cité Mondiale“ (Svetskog grada).

U njegovoj viziji, taj grad mogao je da se nalazi bilo gde u svetu, ali bi bio eksteritorijalan i politički neutralan.

Istovremeno, služio bi kao središte za razmenu znanja i međunarodnu saradnju.

Ta ideja postala je njegova opsesija. Koristio je svaku priliku da pokuša da je ostvari, učestvujući na brojnim konkursima u Ženevi, Antverpenu, Italiji, pa čak i u Sjedinjenim Američkim Državama. Sarađivao je i sa više arhitekata, među kojima je bio i Le Korbizje, jer bez obzira na ideal koji vas pokreće, stvaranje grada uvek znači zauzimanje prostora. Stvaranje zgrada.

To je, kako je Otle govorio:

„Postavljanje kamena oko ideja.“

Nažalost, ta ideja nikada nije zaživela. Rat je stao na put. Stvarnost je stala na put. A možda je taj san jednostavno bio prevelik za svoje vreme.

Cité Mondiale nikada nije izgrađen, ali je znanje i dalje jedan od ključnih elemenata ovog grada. UMONS (Univerzitet u Monsu) doslovno je prisutan svuda – fakulteti, laboratorije, biblioteke i instituti utkali su se u gradske ulice, naročito u okolini Place du Parc. Pitajte bilo kog stanovnika šta najviše voli kod Monsa i gotovo sigurno će odgovoriti: „To je studentski grad.“ Grad pun života, u kojem znanje slobodno kruži i gde mladi ljudi iz različitih sredina dele isti prostor. To nije baš Cité Mondiale kakav je Otle zamišljao.

Ali možda je, samo možda, deo njegovog duha ipak opstao upravo ovde.

Sledeća stanica: Da biste otkrili gde treba da idete za svoju poslednju stanicu, rešite ovu zagonetku:

UMONS – 81327// *** – 203262319**

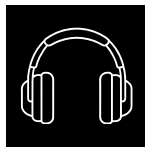

Nastavite pravo dok ne
ugledate ovaj logo sa svoje
leve strane.

Stanica 11: „P'tite Maison Folie“

Inkluzivan grad

Stigli smo do La P'tite Maison Folie (ili Male lude kuće). Neobično ime, zar ne? To je jedno od onih mesta na koja ili slučajno naiđete ili vam ih preporuči neko ko ne prestaje da priča o njima.

Uđite unutra (da, možete, ako je otvoreno!) i otkrićete „46“, odnosno „46 Rue de Nimy“, kako ga stanovnici Monsa najčešće zovu. Zašto baš taj nadimak? Zato što ovo nije običan prostor ili ustanova. Za ljude koji ga poznaju, to je mesto sa sopstvenom dušom.

Nekadašnja gradska kuća, smeštena u samom srcu grada. Unutra ćete možda zateći čas joge smeha u jednoj prostoriji, pozorišnu probu u drugoj, feminističku radionicu pored bara ili nekoga ko održava zajedničku baštu u dvorištu.

Dobro došli na mesto koje su stvorili **građani – za građane**.

Prostorije se mogu besplatno rezervisati. Aktivnosti su otvorene za sve. A bar? Poslužite se sami i ostavite novac u kutiji. Nema fiskalnog računa, nema naplate. Samo poverenje.

Još nešto je posebno: kao i aktivnosti, i ljudi koji ovde dolaze veoma su različiti. Osobe svih uzrasta, različitih porekla i životnih iskustava okupljaju se upravo ovde. I većina njih kaže isto...

„Ovde se osećam kao kod kuće.“

„46“ je ujedno i mesto susreta brojnih udruženja. Mnogi redovni posetioci priznaju da su upravo ovde otkrili inicijative za koje nisu ni znali da postoje u njihovom gradu – jednostavno zato što su jednom prošli kroz ova vrata.

Jedan od najprepoznatljivijih korisnika La Maison Folie je L'Accorderie montoise, udruženje zasnovano na jednostavnoj ideji: razmena veština umesto novca. Jedan sat vašeg vremena za jedan sat nečijeg tuđeg. Vodoinstalater pomaže profesoru klavira, grafički dizajner kuvaru... Bez novca, bez hijerarhije – samo ljudi koji pomažu jedni drugima.

Međutim, „Le 46“ je samo privremena verzija. Pravi projekat (La Maison Folie) trenutno se renovira. Nekadašnja škola pretvara se u veliki kulturni i građanski prostor od 4.000 m², u vlasništvu grada, kojim upravlja Mars – Mons arts de la scène. Ambicija? Stvoriti „alternativni prostor“, kao mesto gde je utopija građanstva ostvarena.

Ipak, među redovnim posetiocima „Le 46“ postoji i doza zabrinutosti. Nova Maison Folie biće renovirana, pažljivo osmišljena i uređena, ali će se nalaziti izvan centra grada.

Ono što je „Le 46“ činilo posebnim upravo su bile njegove nesavršenosti: prava kuća, usred grada, sa vratima koja su jednostavno bila otvorena. Hoće li taj osećaj „kao kod kuće“ opstati nakon preseljenja u veći, moderniji i zvaničniji prostor?

To za sada niko ne zna.

Završni izazov za urbanog detektiva

Ekonomski sistem bez novca

(opciono, za 6 ili više učesnika)

Na ovoj stanici upoznali ste L'Accorderie Montoise i alternativni ekonomski sistem koji ona promoviše.

Sada je red na tebe!

Razmislite o dve veštine koje posedujete (pokušajte da odaberete nešto što bi moglo biti korisno drugim ljudima) i o jednoj veštini koju biste voleli da naučite.

Zatim razgovarajte sa ostalim učesnicima i proverite da li se među vama mogu pronaći odgovarajuća poklapanja.

Praktično iskusite kako izgleda ekonomija zasnovana na razmeni.

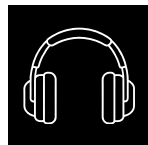

Pssst...

Da li ste znali da je Mons sve do 2025. godine imao i sopstvenu lokalnu valutu (Ropi), kao i lokalne poklon-vaučere (Dragon d'Or)?

Njima nije bilo moguće plaćati van grada. Još jedan način da se promovišu alternativni ekonomski sistemi.

Završna reč

I ovde se naša tura završava – na mestu koje je nekada počelo kao smela ideja, mala utopija zamišljena... a na kraju i ostvarena. Na kraju krajeva, zar mesto u kojem se ljudi osećaju kao kod kuće nije najbolja definicija idealnog grada?

Kroz Mons smo istraživali ne samo kako idealan grad može da izgleda ili kakav osećaj može da pruža, već i napetosti koje se kriju iza same te ideje. Ne postoji univerzalna definicija idealnog grada. Ona u različitim epohama ima različito značenje za različite ljude. A danas smo tek zagrebali površinu tog sveta mogućnosti. Kada je reč o Monsu, mogli bismo da istražujemo i snažan lokalni identitet ukorenjen u folkloru ili sve značajniju ulogu kulture poslednjih godina – još dva načina na koja ovaj grad nastavlja da se iznova osmišljava.

Ali gradovi se ne menjaju sami od sebe. Menjaju se onda kada ljudi počnu da ih posmatraju drugačije i odluče da deluju. Zato, dok odlazite odavde, zamislite svoj idealan grad. Ne samo grad u kojem biste voleli da živite, već grad čijem oblikovanju biste mogli da doprinesete. Možda je to čitav grad, možda jedno naselje ili samo jedna ulica.

Jer idealan grad nije samo onaj o kojem sanjamo – već onaj koji zajedno počinjemo da gradimo, upravo tamo gde se nalazimo.

Ovu brošuru izradila je organizacija ELAN u okviru projekta Empower Youth Explore Stories (EYES).

Kontakt:

ELAN – European Literacy for All Network

Bulevar Senktlet 39 (Boulevard Saintelette 39) 7000 Mons, Belgija

Sajt: <https://www.ela-network.eu/>

Email: literacy.forall.network@gmail.com

LinkedIn: European Literacy for All Network

**Sufinansira
Evropska unija**

Finansirano od strane Evropske unije. Izneti stavovi i mišljenja predstavljaju isključivo stavove autora i ne odražavaju nužno stavove Evropske unije ili Izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Evropska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njihov sadržaj.